

I människans tjänst

HUNDARNA SOM KAN SPÅRA UPP DYNAMIT

Explosivhundar är tränade på att söka efter odetonerade spängmedel som kan finnas kvar i marken.

Anton Brammefors och Per-Johan Vidéns Explosivhundar är tränade på att söka efter odetonerade spängmedel som kan finnas kvar i marken. Viktiga arbetsområden kan vara bergtäkter, gruvor, tunnlar, vägarbeten, villaområden och gamla skjutfält.

TEXT Hélène Lundgren FOTO Roger Schederin

Det var på en ettårig kurs i specialsök som Per-Johan Vidén och Anton Brammefors träffades på Hundcampus i Hällefors år 2011.

– Det var en slump att vi kom in på det här, men vi visste att vi ville arbeta med våra hundar. Vad hundarna sökte efter var sekundärt. Vi har också gått på utbildningar i sprängämneshantering genom branschorganisationen för att lära oss mer om regler och lagar. 2018 startade vi firman Explosivhund Miljö & Säkerhet Sverige AB. Vår uppgift är att hitta även små mängder odetonerade sprängmedel, så kallade dolor (odetonerad dynamit m. m.) som kan sitta kvar i sprängbotten, eller ligga djupt i en hög med sprängsten för att öka säkerheten på arbetsplatser. Hundarna söker efter sprängämnen i både gammal sprängbotten och nysprängd miljö, ovan jord och i tunnel. Vi har också erfarenhet av sök på före detta skjutfält efter militära granater. Vi tränar även hundar inom andra inriktningar, deltar i utvecklingsprojekt och har god kunskap inom flera områden som tex malm, mineraler, sällsynta jordarter, miljögifter, gasläckor och skadedjur, berättar Per-Johan Vidén.

”Vi går över ytorna med två hundar, en i taget för att säkerställa att inget missas”

Tillsammans har Per-Johan och Anton sju hundar som alla är både familjehundar och arbetskamrater. Per-Johan Vidén har tre jaktlabradorer. Kotten som är sex år samt Beppe och Mimmi som är tre år. Anton Brammefors har en svart labrador som är sex år samt border collien Pi som är fyra år. Under 2021 har de även fått hem två jaktlabradorvalpar samt anställt en hundförare som har två egna hundar.

– Mimmi som även är syster till Beppe var en omplacering, och Pi jobbade tills hon var två år som vallhund, men »

I människans tjänst

» blev omskolad. Hon var lite för hård mot fåren, men bara hon får jobba så är hon nöjd, berättar Anton Brammefors som har en bakgrund inom Försvarsmakten.

Killarna som båda har små barn hemma och bor ute på landet där de kan träna i ett specialinrett gammalt stall tycker att labrador och jaktlabrador är väl lämpade för jobbet och de är samtidigt utmärkta familjehundar.

– Hemma är de som vilka familjehundar som helst, och mina barn som är fem och sju år är ofta med och hjälper till när vi tränar. Hundarna har en tydlig av- och på-knapp. Det är en stor skillnad i beteendet när jag tar på mig de neongröna varselkläderna. Då är det jobb på gång, säger Anton.

Snön ligger i ett tunt lager på marken när vi träffas vid en bergtäkt några kilometer utanför Enköping där de brukar träna sina hundar.

– Vi söker av ett mindre område i taget och börjar med att stycka av området med koner. Det är väldigt svårt att känna igen sig, så vi söker av 10 x 10 meter samt 20 x 20 meter i taget. Ibland används linor för att få ett tydligare område att söka i. Vi går över ytorna med två hundar, en i taget för att säkerställa att inget missas, berättar Anton.

I det dagliga arbetet genomför Per-Johan och Anton regelbundna kontrollinställningsövningar på hundarna

och testar att hundarnas nos är på.

– Det är kontrollövningar för motivationen som vi lärde oss på Hundcampus. Enkelt uttryckt ett testsök där vi placerar ut exempelvis en liten trasa med doften av ett sprängämne. Hunden ska då på ett koncentrerat sätt söka av området vi anvisar, hitta och markera gömman. Detta ger oss som hundförare möjlighet att analysera hundens beteenden.

När det är Beppes tur att börja söka klättrar han snabbt uppför stenhögen med nosen i marken. Det tar inte lång stund innan han har hittat trasan med doften av sprängämne som har lagts ut i förväg, och han får hundgodis samt mycket beröm. Hundarna kan känna små dofter på flera meter som ofta kan ligga djupt nere i marken.

– Förra året hittade hundarna rester av en Booster på fem – sex meter i en bergtäkt. Hunden markerade efter tre meter och då kunde arbetarna gräva fram resterna, berättar Per-Johan.

Medan vi pratar sitter Pi kvar i bilen och skäller högt, ivrig att få komma ut och jobba.

– Pi sitter eller ligger och börjar skälla om jag inte är snabb nog och som belöning får hon en godbit eller en leksak, berättar Anton och ler.

De brukar gömma preparatet på alla möjliga ställen för

Hundarna söker efter sprängämnen i både gammal sprängbotten och nysprängd miljö, ovan jord och i tunnel.

Hundarna kan känna små dofter på flera meter som ofta kan ligga djupt nere i marken

Anton Brammefors och Per-Johan Vidén träffades på en kurs i specialsök på Hundcampus i Hällefors år 2011..

att få upp hundarnas motivation. När hundarna hittar något skarpt för första gången så är det som ett kvitto på att det fungerar.

– När jag första gången tränade min hund Nalle vid ett före detta vägbygge så markerade han en plats som vi inte hade gjort någon gömma på. Nalle var då fortfarande under träning och jag trodde att han blindmarkerade så jag försökte få bort honom, men han ville absolut inte gå därifrån utan fortsatte bestämt att markera platsen. Under några stenar låg det mycket riktigt en dola på cirka 2 kilo dynamit så jag ringde polisen för att rapportera fyndet, säger Anton.

Att träna upp en hund kan ta mellan tre – nio månader beroende på ålder och individ och träningen börjar i labbmiljö med att hunden står stilla på en plattform som har fyra hål framför sig.

– Där ligger preparatet i en burk och övriga burkar är störningsburkar. I plattformen kan vi då simulera att sprängämnet ligger ytligt eller på djupet under olika material. Vi kan även jobba med specifika störningar som kan finnas ute i den miljön vi ska arbeta i. Ett magasin skjuts fram och tillbaka och den rätta burken byter hela tiden hål. I plattformen kan ett viss typ av märke på sprängämne som hittats på en arbetsplats introduceras, eller tas bort så att hunden inte markerar det längre om det behovet skulle uppstå.

Per-Johan och Anton arbetar bara med positiv träning, och när hunden nosar i rätt hål får den en belöning. Under ett kort pass får hunden många belöningar på det ämne som man håller på att lära in. I nästa steg går hunden på en kontrollerad sökbana inomhus för att träna på att arbeta i rörelse. Hunden pekar ut vilken burk eller burkar det rätta

”Grundträningen tar tid och det är det man ska lägga mycket tid på”

preparatet ligger i, och här kan det vara flera burkar med flera olika sorter sprängämnen som är rätt. Sökbanan flyttas sen ut och man tränar ytsök på en sökbana likt i steg två där man gräver ner burkarna i marknivå. Området utökas sen och olika storlek och djup används. Sen plockar man bort burkarna och arbetar istället med nedgrävda gömmor, fortfarande kontrollerat i en bana. Därifrån arbetar man på olika djup och vidare i olika material. Per-Johan och Anton tränar också på att kunna arbeta i mörker.

– Sen börjar man om från steg 1 med ett nytt ämne, och då går det fortare för hunden att lära sig när den kan belöningstekniken och leken vi leker. Grundträningen tar tid och det är det man ska lägga mycket tid på, säger Per-Johan.

Per-Johan och Anton har tränat hundar i tio år, och de tränar också precisionsspår för att öka hundarnas uthållighet.

– Det är det enda kända sättet att träna upp hundens nosmuskulatur, uthållighet och koncentrationsförmåga, och det är genom att variabelt belöna varje fotsteg i ett personspår. Första gången kanske hunden orkar att följa en timme gammalt spår i cirka tio steg i full koncentration. Efter en tids träning klarar hunden flera dygn gamla spår som är kilometerlånga, i full koncentration utan att avvika från spårkärnan. Målet med spåret för explosivhundarna är inte att kunna spåra långt, utan att kunna spåra långt i full koncentration, som sen ger en uthållig hund i sökarbetet efter sprängämnen.

De tränar även på ID-sök (individualdoft) där hunden kortfattat luktar på doftprov från en specifik människa och hittar samma människodoft bland andra människodofter som störningar. Äldsta vetenskapliga studien är cirka 13 år gamla doftprover som hundar har pekat ut rätt. Proverna »

I människans tjänst

Viktiga arbetsområden för Per-Johan, Anton och deras hundar kan vara bergtäkter, gruvor, tunnlar, vägarbeten, villaområden och gamla skjutfält.

» har förvarats i plastpåse, glasburk eller liknande, men det finns tester upp till 20 år gamla prover som gjorts utan problem.

– Det är ett superkul sätt att göra hunden ännu mer doftintelligent. Vi har åttaåriga prover som hundarna tränas på och det är inga problem för dem. Hur gamla prover kan hunden ta? Det vet man inte, men troligtvis mycket mer än vad som testats, berättar Per-Johan.

Genom läcksök lär de hunden följa molekylerna till en källa som släpper ut gas.

– Gör vi det så har det visat sig att på några månader kan hundarna lära sig det en hund lär sig under hela sitt aktiva arbetsliv på kanske åtta – tio år. Genom att gasen släpps ut i en liten slang så kan vi succesivt gräva ned läckan djupare. På så sett får vi spridningen på gasen och en helt annan doftbild när gasen når markytan. Vi lär även hunden att skilja på kvarvarande gas och läckande gas. Det är inget hunden ska vara intresserad av, utan hunden ska markera gas som läcker och är i konstant rörelse. Det kan vi utnyttja med våra Explosivhundar när vi går in direkt efter sprängning. Molekyler av kvarvarande gaser finns överallt i området efter sprängningen, men en eventuell dola släpper konstant molekyler som hundarna går på och markerar, berättar Per-Johan.

Förra året gjorde explosivhundarna många olika arbeten, och deras arbete att söka efter odetonerade sprängmedel är mycket viktigt. Genom åren har det skett flera allvarliga tillbud med gamla sprängämnen som har funnits kvar på arbetsplatser. Några olyckor har även haft dödlig utgång.

Per-Johan tillsammans med jaktlabradorerna Kotten, Beppe och Mimmi.

MER INFO:

Vil du veta mer om Per-Johan och Antons verksamhet och deras explosivhundar, se www.explosivhund.se/

